

teljice i tužene sadrži franšizu od BF 5.000.- najmanje, odnosno 10% od štete ako je šteta iznad 5.000.-, postavljala se uopće pitanje da li bi tužena odgovarala za bilo koji iznos.

(JPA 1967, 5-6, str.292)

D.I.

PRIKAZI KNJIGA I ČASOPISA

D.F.Ramzajcev: TUMAČENJE UGOVORNIH
UVJETA FOB I CIF (Vnešnetorgovij
Arbitraž v SSSR, 2.izd. Vneštorgizdat
Moskva 1957, str.109-116)

Izmedju mnogih ugovora vanjskotrgovinske kupoprodaje, koje su zaključivale sovjetske vanjskotrgovinske organizacije, važno mjesto zauzimaju ugovori po kojima se kupoprodaja izvršuje pod uvjetima FOB ili CIF.

Osnovna razlika izmedju ta dva uvjeta, po kojima se prijevoz kupljenog tereta vrši vodenim putom, nalazi se u slijedećem:

Po ugovoru zaključenom pod uvjetom FOB, iznajmljivanje brodskog prostora za prijevoz tereta i njegovo osiguranje, predstavlja obavezu kupca. Isporuka tereta na brod koji je uputio kupac spada u obavezu prodavaoca, koji je također obavezan predati dokumente o ukrcaju (teretnicu) kupcu, zajedno sa svojim računom za poslani teret. Odatle i samo ime uvjeta FOB, koje se sastoji od početnih slova engleskih riječi "free on board", tj. "slobodno na brod". Na taj način kod prodaje pod uvjetom FOB prodavalac poslije ukrcanja tereta na brod nije dužan snositi nikakove troškove vezane s prijevozom tereta iz luke ukrcaja u luku iskrcaja (brodsku vozarinu, osiguranje).1/

-
- 1/ Ova opća karakteristika sadržana u uvjetu FOB odnosi se na ugovore u kojima se vidi da su cijena ili isporuka tereta ugovorene po uvjetu FOB u luku tu i tu. U vezi s tim treba primijetiti da se u SAD pojam FOB u iznesenom smislu primjenjuje na ugovore zaključene pod uvjetom FOB brod (FOB Vessel) s naznakom luke ukrcaja. Sam termin FOB ima u SAD isto značenje kao i u ujet franco, tako npr. tamo se zaključuju ugovori pod uvjetima FOB tvornica, FOB vagon itd.

Po ugovoru zaključenom prema uvjetu CIF prodavalac je dužan ukrcati teret na tereftni brod, unajmljen za njegov račun, s naznakom odredišne luke navedene u ugovoru, i osigurati teret od pomorskih rizika. Zajedno s računom na ukrcani teret prodavalac je dužan predati kupcu ispravu o ukrcaju (teretnicu) i policu, ili certifikat o osiguranju. Na taj način kod CIF posla (za razliku od FOB), troškove za teret i osiguranje tereta snosi prodavalac. Odatle i naziv ugovora CIF koji predstavlja početna slova engleskih riječi "cost, insurance, freight", tj. cijena, osiguranje, vozarna.

To su opće označke karakteristične za uvjete FOB i CIF. Konkretnе obaveze stranaka po ugovoru zaključenom prema uvjetima FOB ili CIF određuju se na temelju sadržaja cndnosnog ugovora. U pojedinim slučajevima, kad takve konkretnе obaveze nisu dovoljno navedene u ugovoru, one se mogu do stanovitog stupnja odrediti, ako tako proizlazi iz odgovarajućih običaja ili iz mjesne prakse, ako primjena takvih običaja ili prakse proizlazi iz ugovora.

Kod rješavanja sporova iz ugovora zaključenih prema jednom od navedenih uvjeta, u pogledu odredjivanja prava i obaveza stranaka, važno značenje ima sama činjenica pozivanja na određeni uvjet, što dopušta da se kod konkretnih okolnosti svakog spornog slučaja ustanovi koji su sadržaj obaveze stranke preuzele.

Razmatranje odluka Komisije, koje se tiču tumačenja uvjeta FOB i CIF, daje mogućnost da se objasni složena praksa u odnosima svjetskih organizacija s inozemnim partnerima, koje stranke obično primjenjuju u odredjivanju sadržaja gornjih uvjeta.

Praksa primjene uvjeta FOB

Može se smatrati da u odsutnosti drugih odredaba u ugovoru teret prodan pod uvjetom FOB prelazi u vlasništvo kupca časom postavljanja tereta na palubu broda. Takvo tumačenje uvjeta FOB našlo je izlaz u odluci Komisije po zahtjevu V/O "Sojuznjefteksport" protiv dioničkog društva "Degviela" (1940.god.) - (u originalu pisano fonetski, op. prev.). Tuženik u toj stvari u odgovoru na zahtjev pozivao se u pojedinostima na tu okolnost da on može biti odgovoran za postupke protivne ugovoru zapovjednika broda na koji je bio ukrcan teret koji je tuženi kupio pod uvjetom FOB. Komisija je proglašila takvo stajalište neosnovanim, dokazavši da je teret kupljen pogodbom pod uvjetom FOB prešao u tužnikovo vlasništvo u času ukrcanja na palubu broda koji je

uputio kupac. Prema tome tuženi mora snositi odgovornost za zapovjednikov postupak, koji je protivan ugovoru zaključenim s tuženim.^{1/}

U pogledu odgovornosti prodavaoca za stanje tereta prilikom njegovog ukrcanja na brod, praksa Komisije stoji na tome da je prodavalac odgovoran za kvalitetne nedostatke tereta koji postaje prilikom ukrcanja na brod (u odnosu na kvalitet predviđen ugovorom). Za takvo dokazivanje činjenice postojanja nedostataka na teretu prilikom ukrcanja mogu poslužiti bilješke na teretnici koje ukazuju na mane tereta. Tako u odluci na temelju zahtjeva turske firme "Erkan i Kardeši" (pisano fonetski, op.prev.) protiv V/O "Vostokintorg" (1940.god.) Komisija je istakla da teretnica koja sadržava primjedbu o izvanjskim nedostacima robe predane na prijevoz predstavlja jedan od dokaza neispunjena obveze od strane prodavaoca u odnosu na kvalitet tereta. U konkretnom slučaju prodavalac (firma "Erkan i Kardeši") nije predala kupcu (V/O "Vostokintorg") takozvanu "čistu teretnicu" (tj. teretnicu koja ne sadrži primjedbe o nedostacima o stanju tereta), nego je predala teretnicu s primjedbom da su vreće u kojima je roba bila zapakovana bile mokre. Spor se odnosio na pitanje vlažnosti u robi, a navedena primjedba u teretnici potvrdjivala je predaju tereta s neodgovarajućim svojstvima.

U slučajevima kad su stranke uvjetovale izvršenje prethodnog ispitivanja kvaliteta robe u luci ukrcaja takav prijem, u pomanjkanju drugih odredaba u ugovoru, ne može se smatrati odreknućem kupca od mogućnosti postavljanja kasnijih zahtjeva koji se odnose na kvalitet isporučene robe. Tako je iz odluke po zahtjevu V/O "Eksportljeb" protiv francuske firme "Societe Komersial de la Sen" (pisano fonetski, op.prev.) (1950.god.) vidljivo da prethodni prijem od strane kupca u luci ukrcaja robe, kupljene prema uvjetu FOB, ne predstavlja okolnost koja bi oslobođila prodavaoca od odgovornosti za neodgovarajući kvalitet robe, za koji prema ugovoru prodavalac jamči. Stanje stvari kod navedene okolnosti svodi se na slijedeće: V/O "Eksportljeb" kupilo je kod francuske firme, prema uvjetu FOB Marseille, materijal za sadjenje vinograda. Firma je jamčila u ugovoru da će materijal za sadjenje odgovarati potrebnim osnovnim uvjetima organizacije vinogradara. Nakon prispjeća u SSSR, pokazalo se da materijal nije pri-

1/ Ma da je od strane Komisije bilo poznato da nepravilni postupci tuženog ne predstavljaju (u danom konkretnom slučaju) jurističku osnovu za postavljeni zahtjev V/O "Sojuznjefteksporta" za plaćanje ugovorne kazne, ipak je zahtjev V/O "Sojuznjefteksporta" bio odbijen.

kladan za upotrebu, pri čemu je, kako je to ustanovljeno ekspertizom, materijal bio neprikladan za upotrebu već pri likom njegove predaje u Marseilleu. Firma je u odgovoru na zahtjev dokazivala da V/O "Eksportihljeb" nema prava postavljati bilo kakve zahtjeve o kvalitetu robe, jer je ukrcani materijal prije njegove otpreme u SSSR bio pregledan od strane predstavnika V/O "Eksportihljeb". Komisija se nije suglasila s tvrdnjom firme da "prijem robe u Marseilleu, izvršen od strane tužiteljeva predstavnika, predstavlja takav prijem koji isključuje za tužitelja mogućnost postavljanja bilo kakve naknadne reklamacije u pogledu kvaliteta isporučene robe". U obrazloženju rješenja pokazuje se pomanjkanje uvjeta u ugovoru o tome da bi prijem robe prije ukrcaja predstavljaо konačni prijem, te da se zaključci u pogledu kvaliteta robe ne mogu naknadno osporavati. Komisija je pri tome primjetila da pomanjkanje odredaba u ugovoru koje bi pokazivale takav karakter prijema nije slučajno, i potpuno je razumljivo ako se uzme u obzir priroda robe i u kakvoj količini treba izvršiti predaju (oko 4 milijuna komada mladica i cjeviva). Kako je bilo ustanovljeno ekspertizom, roba još prije otpremе iz luke ukrcaja nije imala svojstva za koje je firma jamčila. Zbog toga je rješenjem Komisije bilo utvrđeno da firma nije ispunila svoje obaveze prema ugovoru.

U vezi s pitanjem o odgovornosti prodavaoca prema ugovoru FOB za kvalitet robe treba primijetiti da se prodavalac mora smatrati odgovornim također i za otpremu tereta u takvom stanju koje ne isključuje mogućnost kvarenja za vrijeme prijevoza. Prilikom raspravljanja predmeta prema zahjevu engleske firme "Ariovič end Džakob Fer" (pisano u tekstu fon. op.prev.) protiv V/O "Sojuzpušnina" (1950.god.), važno je bilo pitanje o odgovornosti prodavaoca za kvarenje, za vrijeme puta, robe prodane po ugovoru FOB. Firma je kupila od V/O "Sojuzpušnina" pod uvjetom FOB sovjetska luka dvije partije robe. Ugovor je predviđao da kupac izvrši prijem robe na skladištu V/O "Sojuzpušnina" u Moskvi, bez prava kasnije reklamacije u pogledu kvaliteta. Istodobno se prodavalac obvezao da će robu osigurati i otpremiti u Englesku. Za naknadu troškova prodavaocu (V/O "Sojuzpušnina") kupac (firma) je uplatila ugovoren postotak od vrijednosti robe. Nakon prispijeća robe u Englesku pokazalo se da se dio robe putem oštetio. Kod raspravljanja predmeta pokazalo se da je uzrok oštećenja tereta stanje prilikom otpreme, koje nije isključivalo mogućnost oštećenja dijela tereta prilikom prijevoza. Komisija je utvrdila da kod takvih okolnosti V/O "Sojuzpušnina" ne može biti oslobođeno od obaveze da naknadi firmi gubitke koji su nastali zbog oštećenja dijela tereta na putu, jer se V/O "Sojuzpušnina" obavezala otpremiti robu i, dosljedno tome, snositi odgovornost za otpremu robe u stanju koje ne isključuje mogućnost oštećenja dijela robe na putu.

U kupoprodajnim ugovorima pod uvjetom FOB, s postavljanjem tereta u budućem roku koji je tačno određen vremenski, smatra se obično s jedne strane da je prodavalac dužan obavijestiti kupca o spremnosti robe za isporuku, a s druge strane da je kupac dužan uputiti brod za otpremu tereta ne kasnije od ugovorenog roka, računajući od datuma spremnosti robe za ukrcaj. Komisija je uočila potrebu da se odredi smisao pojma "otprema" koji je uključen u ugovorene uvjete, što se čini da upozorava više na prodavaocu obavezu.

Ugovor iz kojega je izbio spor bio je izmedju Svesavezne uprave "Vostokintorg" i turske firme "Sumerbank, Kombinat celulozne industrije" (1941.god.), a predviđao je da se otprema prodane robe V/O "Vostokintorga" ima izvršiti u razdoblju od konca prosinca 1939.g. do konca veljače 1940. godine. Pri tome je bilo uvjetovano da je prodavalac dužan obavijestiti kupca za deset dana o datumu spremnosti tereta, a kupac je bio dužan uputiti brod o roku koji nije prelazio 20 dana računajući od datuma dogovorenog s prodavaocem za spremnost tereta za otpremu. Dio tereta (prva partija) bila je preuzeta od strane firme u skladu s navedenom odredbom ugovora. O spremnosti za otpremu preostalog dijela robe (druga partija) V/O "Vostokintorg" je obavijestio firmu 19. veljače 1940, ukazavši da će teret biti spreman za otpremu 29. veljače 1940.god. V/O "Vostokintorg" je smatrao da je firma dužna uputiti brod u toku 20 dana nakon saopćenog joj datuma za otpremu, tj. ne kasnije od 20. ožujka 1940.god. Budući da firma u tom roku nije uputila brod, V/O "Vostokintorg" je smatrao da se od 20. ožujka do stvarne otpreme (u travnju i svibnju 1940.g.) firma nalazila u zakašnjenu, i dosljedno tome da mora snositi posljedice predviđene ugovorom (naknada izdataka za usklađenje robe i plaćanje ugovorene kazne).

Firma je u odgovoru na tužbu V/O "Vostokintorga" izjavila da je do zakašnjjenja upućivanja broda za otpremu došlo krivnjom prodavaoca, tj. "Vostokintorga", jer da on nije na vrijeme pripremio robu, a teret je postavio za otpremu tek na posljednji dan roka.^{1/} Komisija je pri razmatranju tih navoda pošla od sadržaja ugovornih uvjeta koji su utvrdjivali rok otpreme, i došla je do slijedećeg zaključka: "Tužitelj je mogao unutar navedenog razdoblja vremena proglašiti dan spremnosti za otpremu bilo koji dan u tom razdoblju vremena, i jednostavno o tome datumu obavijestiti za lo dana tuženoga. Tu obavezu je tužitelj ispušnio, izvijestivši tuženoga da će 29. veljače 1940.godine

1/ Osim toga firma se pozivala na nemogućnost da za nju nabavi brodski prostor, smatrajući tu okolnost postojanjem više sile.

roba biti spremna za isporuku, i da nije krivnja tužiteljeva što je tuženi, obaviješten u skladu s ugovorom o spremnosti robe za otpremu, propustio uputiti potrebni brod u roku utvrđenom u ugovoru". Pri tome se u rješenju daje slijedeće tumačenje uvjeta za otpremu robe: "Otprema, prema onome što je bilo utvrđeno ugovorom, mora se uzeti ne u smislu stvarnog prenošenja prodane robe na brod, nego u smislu stavljanja tereta na raspolaganje kupcu". Treba primijetiti da takovo stajalište odražava praksu koja se pojavljuje u odnosima sovjetskih vanjskotrgovinskih organizacija s njihovim inozemnim ugovornim partnerima kod ispunjenja ugovora FOB, koje predstavlja otpremu obavijesti prodavaoca u pogledu spremnosti robe za otpremu. Ta je praksa došla do izražaja također i u drugom prije iznesenom rješenju o pitanju kakve posljedice uzrokuje zakašnjenje kupca u slanju broda za prijevoz tereta koji je kupljen po uvjetima FOB - što u rješenju po zahtjevu V/O "Eksportljeb" protiv engleske firme "Golodec" (1937. god.) (pisano u orig. tekstu fonetski, op. prev.). Tuženi je kupio od tužitelja nekoliko partija robe s isporukom FOB Odesa. U kupoprodajnom ugovoru predviđalo se da će se, u slučaju da kupčev brod ne dodje u ugovorenou vrijeme, plaćanje robe izvršiti na temelju računa za odredjenu količinu robe pripremljenu za otpremu, i odgovarajuće potvrde luke otpreme na tu količinu. Brod koji je unajmio kupac došao je u luku otpreme sa znatnim zakašnjenjem preko rokova predviđenih u ugovoru. V/O "Eksportljeb" je zatražio od kupca naknadu troškova za uskladištenje tereta u luci za vrijeme zakašnjenja u prispijeću broda. Kupac (tuženi u sporu) odbio je traženje V/O "Eksportljeb" pozivajući se na to da "u ugovoru nije bilo ništa spomenuto u pogledu uskladištenja" u slučaju ako roba ne буде na vrijeme pripremljena, prema uvjetima ugovora. Arbitražna komisija je zauzela stajalište da su ti navodi pravno neosnovani, jer oni protivurječe načelu, u skladu s kojim "strana koja je povrijedila ugovor, odgovorna je drugoj strani za sve troškove koje je druga strana imala, nezavisno od toga da li je to predviđeno ugovorom ili ne". Primijetivši dalje da granice odgovornosti za povredu ugovora mogu biti ograničene u samom ugovoru, i utvrđujući u ugovoru izmedju stranaka odsutnost uvjeta koji bi ograničavali odgovornost, Komisija je priznala za V/O "Eksportljeb" pravo na naknadu pretpljene štete.

Kao pravilo u kupoprodajnim ugovorima pod uvjetom FOB uključuje se uvjet prema kojem ukrcaj robe na brod postavljen od strane kupca mora biti izvršen unutar određenog vremena od momenta spremnosti broda za ukrcaj. U takovom uvjetu obično se propisuje bilo određena norma krcanja, bilo da se upućuje na norme predviđene ugovorom o prijevozu. Prema tome se u kupoprodajnom ugovoru također predviđa da

je u slučaju prekoračenja predvidjenog roka za ukrcaj prodavalac dužan platiti stojnice za dangubu broda (demeredž - pisano fonetski, op.prev.), a kod ukrcaja prije roka - dobiti premiju (dispač - pisano fonetski, op.prev.). Pitanja o obvezama stranaka koje proizlaze iz ugovornih uvjeta o normi ukrcaja raspravljena su u rješenju o tužbi V/O "Raznoeksport" protiv finskog dioničkog društva "Seksimo" (1953.god.).

Sporazumom stranaka bila je utvrđena srednja dnevna norma ukrcaja prema proračunu za jedno brodsko okno. Brod koji je poslan na ukrcaj imao je 4 okna, i prema tome bi ukupna dnevna norma ukrcaja na brod bila jednaka primjeni jednodnevne norme ukrcaja za jedno okno na taj broj okana, tj. na četiri. Budući da je ukrcaj trajao dulje vremena nego što bi to bilo u skladu s dogovorenom normom, kupac (V/O "Raznoeksport") zatražio je od prodavaoca ("Seksimo") naknadu stojnica koje je platio brodaru.

Obrazloženje tuženikovo (firme "Seksimo") svodilo se na to da je radi ispunjenja norme ukrcaja, predvidjene ugovorom za jedno okno dnevno, bilo njemu potrebno da prije sazna koliko će okana imati brod koji će unajmiti kupac, radi toga što bi u luci osigurao sredstva potrebna za ukrcaj. Tuženik je tvrdio da zato što nije prije dobio od V/O "Raznoeksport" obavijest o broju okana, nije mogao osigurati sredstva za krcanje, pa prema tome nije završio ukrcaj na vrijeme.

Rješenjem Komisije bilo je priznato da je kupac bio dužan obavijestiti prodavaoca o broju okana na brodu koji je on (kupac) unajmio, jer je to u skladu s uvjetima kupoprodajnjog ugovora, koji normu ukrcaja određuje prema broju okana na brodu.

Suglasivši se s tvrdnjom tuženika ("Seksimo") u pogledu toga da on nije imao podataka koji bi mu omogućili da na vrijeme osigura u luci ukrcaja sredstva za istovremeno krcanje u četiri okna, Komisija je u vezi s tim primjetila da je od časa prispijeća broda u luku ukrcaja, kad je tuženome morao biti poznat broj okana na brodu, tuženi bio dužan poduzeti mjere kako bi se u najkraće vrijeme pripremilo sve potrebno za izvršenje ukrcaja prema normi utvrđenoj kupoprodajnim ugovorom. U vezi s tim Komisija je ustavnila i vrijeme koje je bilo potrebno firmi - prodavaocu za pripremu dovoljnih sredstava za krcanje (nakon prispijeća broda), te je priznala da u toku toga vremena prodavalac nije bio odgovoran za dangubu broda, do koje je došlo iz razloga što se ukrcaj nije vršio na sva četiri okna.

Na obavezu prodavaoca u pogledu ukrcaja robe odnosi se i rješenje u predmetu o tužbi V/O "Eksportljes" protiv "Drvne kontrole" Ministarstva trgovine Velike Britanije (1951). Spor izmedju stranaka nastao je u vezi s tim što je "Drvna kontrola" činila prodavaoca odgovornim za oštećenja koja je pretrpio brod prilikom ukrcaja robe prodane pod uvjetima FOB. U vezi s tim je "Drvna kontrola" zadržala kod obračuna za isporučeni teret iznos koji je bio uplaćen brodaru po njegovu zahtjevu, a radi oštećenja jarbola na brodu prilikom ukrcaja tereta. Iz raspravnog materijala vidljivo je da je po mišljenju zapovjednika broda do oštećenja jarbola došlo krivnjom stivadora, a po mišljenju brodovog agenta do oštećenja je došlo zbog nedostatka na učvršćenju jarbola (tj. krivnjom brodara). Komisija je priznala da na V/O "Eksportljes" ne može biti prebačena odgovornost za oštećenje jarbola čak i u tom slučaju ako je do tog oštećenja došlo krivnjom stivadora. U obrazloženju rješenja navodi se da u ugovoru medju strankama u sporu nije sadržana obveza V/O "Eksportljes" (kao prodavaoca pod uvjetima FOB), da vršu radnje poslije ukrcaja tereta na brod koji je poslao kupac. Naprotiv ugovorom je bilo predvidjeno da je brodar broda koji je unajmio kupac dužan unajmiti stivadore za krcanje.

Kao što je vidljivo iz sadržaja rješenja, Komisija je u načelu polazila od pretpostavke da u odsutnosti drugih odredaba u ugovoru nije u obavezi prodavaoca pod uvjetima FOB da ulazi u izvršenje rada stivadora, tj. rada na razmještaju tereta na brodu. Osim toga, Komisija je obrazlagala svoj stav, koliko je u konkretnom slučaju ugovor izmedju stranaka jasno predviđao da navedeni rad slaganja spada u obavezu brodara, također i pozivanjem na odgovarajuće ugovorene uvjete.

Na temelju više rješenja koja se odnose na kupoprodaju FOB sovjetske luke, može se utvrditi da se i u konkretnim odnosima izmedju sovjetskih organizacija i njihovih inozemnih ugovornih partnera, u odsutnosti drugih odredaba u ugovoru, imaju primjenjivati slijedeća načela:

1) Prodavalac je obvezan predati robu na palubu broda koji je unajmio kupac. Razmještaj tereta na brodu ne spada u prodavačevu obavezu.

2) Pravo vlasništva na robi i svi rizici prelaze na kupca u času predaje robe na palubu broda.

3) U slučaju zakašnjenja u slanju broda, kupac snosi odgovornost za štetu prodavaoca prouzročenu takovim zakašnjenjem.

4) Prilikom određivanja u kupoprodajnom ugovoru normi za ukrcaj tereta u zavisnosti od broja okana na brodu poslanom na ukrcaj, kupac je u obvezi na vrijeme obavijestiti prodavaoca o broju okana koje ima brod unajmljen za prijevoz kupljene robe.

5) Rok ukrcaja robe smatra se rokom u kojem prodavalac mora pripremiti robu za ukrcaj u luci otpreme robe.

6) Kupac je dužan platiti robu u punom iznosu na temelju računa i teretnice. Kupac ne može bez suglasnosti prodavaoca zadržati iznose od onoga što kupcu pripada za robu.

Preveo: S.B.

Bilješka. - Objavljujemo izvadak prijevoda iz knjige D.F. Ramzajcev, Vnešnetorgovij Arbitraž v SSSR, jer smatramo da su naša poduzeća, s obzirom na sve jaču trgovinsku razmjenu s SSSR-om zainteresirana na stajalištima koja zauzima Vanjskotrgovinska arbitraža SSSR-a u međunarodnim kupoprodajnim ugovorima.

U jednom od narednih brojeva objavit ćemo izvadak prijevoda iz iste knjige koji se odnosi na kupoprodaju CIF.

- - - - -